

Parafilieën: een mannenzaak?

De betekenis van de sex-ratio van parafilieën

door D. Van de Putte

Samenvatting

Parafilieën komen hoofdzakelijk voor bij mannen. Dit epidemiologische gegeven vormt het uitgangspunt voor een nadere beschouwing van de parafilieën.

Aan de hand van vier aspecten van de menselijke seksualiteit wordt aangetoond dat reeds in het gebruikelijke seksuele gedrag van mannen parafiele elementen terug te vinden zijn.

De gangbare verklaringsmodellen inzake de parafilieën wijzen eveneens op grotere risico's voor mannen. Money's theorie benadrukt de grotere biologische kwetsbaarheid van mannen en hun gevoeligheid voor psychotraumatische ervaringen tijdens de seksuele socialisatie.

De psychoanalytische theorie wijst op de risico's eigen aan de vorming van de mannelijke seksuele identiteit. De parafilie wordt begrepen als een ultieme poging om, ondanks de precare mannelijke identiteit, het vermogen tot seksuele lustbeleving te redden.

In contrast met deze theorieën worden enkele recente opvattingen over parafilieën bij vrouwen besproken. Met enkele overwegingen in verband met de rol van parafiele inclusies in het gebruikelijke seksuele gedrag wordt dit artikel besloten.

Inleiding

Een opvallend kenmerk van de parafilieën is dat zij haast uitsluitend behoren tot de seksuele wereld van mannen. Gevalsbeschrijvingen van oudere datum hebben het bijna altijd over mannen en recente epidemiologische gegevens bevestigen alleen maar dit beeld, zij het met enige nuancerings.

Het lijkt erop dat de mannelijke predominantie tot de kern van het fenomeen parafilie behoort. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat vanuit diverse invalshoeken naar verklaringen gezocht werd.

Dit artikel heeft tot doel hiervan een overzicht te geven. Vooreerst worden aspecten van het gebruikelijke, 'normale' seksuele gedrag besproken die van belang zijn voor een beter begrip van de parafilieën. Vervolgens komt de pathologie zelf aan bod met de vraag welke risico's,

verbonden met de mannelijke seksuele ontwikkeling, voorbeschikken tot het ontstaan van parafilieën. Ten slotte volgen nog enkele bedenkingen in verband met parafilieën bij vrouwen.

Alvorens hiermee te beginnen geven we een definitie van parafilieën en bespreken we enkele epidemiologische gegevens waaruit de mannelijke predominantie op het vlak van de parafilieën moet blijken.

Definitie

Parafilieën zijn die stoornissen van het seksuele gedrag waarbij het erotische contact met een gelijkwaardige partner niet volstaat om seksuele opwinding en orgasme te bereiken. Vanuit een vaak alles overheersende fantasie raakt de seksuele begeerte gefixeerd aan de min of meer exclusieve aanwezigheid van voorwerpen, aan specifieke ensceneringen of aan bepaalde gedragingen. Soms is de partner ongelijkwaardig of draagt hij bijzondere kenmerken waarop de seksuele opwinding gericht wordt.

De fixatie en de exclusiviteit bepalen het psychopathologische karakter van de parafilie (Freud 1905). Parafilieën kennen bovendien niet zelden een compulsief, zuchtig verloop (Von Gebattel 1932).

Epidemiologische gegevens

Over de werkelijke incidentie van parafilieën is nauwelijks iets bekend. Dit heeft vooral te maken met het bestaan van een zeer hoog 'dark number'. Wel is het mogelijk voor sommige parafilieën epidemiologische gegevens te verzamelen door beroep te doen op juridische gegevens, enquêtes in subculturen en gegevens van hulpverleners. Of deze onderzoeksresultaten voldoende representatief zijn voor een bepaalde parafilie, blijft een open vraag.

Hier volgen enkele gegevens in verband met de sex-ratio van drie parafilieën.

1. Fetisjisme lijkt een haast exclusieve mannelijke seksuele voorkeur te zijn. Chalkley en Powell (1983) bestudeerden alle 48 casussen die zich in de loop van twintig jaar in het Maudsley Hospital aangemeld hadden met de diagnose 'fetisjisme'. Alle patiënten waren mannen op een enkele, lesbische, vrouw na. Zavitzianos (1982) beschrijft twee gevallen van fetisjisme bij vrouwen, die opvielen door een overweldigende masculiene identificatie. De meerderheid van de mannen in de groep van Chalkley en Powell koesterde meer dan één fetisj en een kwart van hen had de gewoonte de fetisjen te stelen. Ook fetisjistisch transvestitisme komt vrijwel uitsluitend bij mannen voor. Stoller (1982) bespreekt drie gevallen bij vrouwen die telkens reeds in de kindertijd een opvallend masculien gedragspatroon vertoonden.

2. Frenken (1984) onderzocht de geregistreerde seksuele criminali-

teit van 1978 tot 1982 in Nederland en vond dat 26 vrouwen en 5552 mannen verdacht werden van schennis der eerbaarheid, een delict dat vrijwel uitsluitend gevallen van exhibitionisme omvat.

Over exhibitionisme bij vrouwen bestaan enkel single-case-studies (Zavitzianos 1971; Hollender, Brown en Roback 1977; Grob 1985). Bovendien rijst bij de lectuur van deze gevallen de vraag of het exhibitionisme van vrouwen fenomenologisch wel overeenkomt met dat van mannen.

3. Het sadomasochisme speelt zich meestal af binnen een subcultuur, waarvan mannen de grote meerderheid uitmaken. Toch vindt men een minderheid van vrouwen terug: Breslow, Evans en Langley (1985) telden in hun onderzoeksgroep 72% mannen en 28% vrouwen. De groep van Visser (1986) omvatte 11% vrouwen. Het viel Breslow op dat heel wat vrouwen door hun partner in de subcultuur geïntroduceerd werden. Het is echter een feit dat in sadomasochistisch gedrag de vrouw, net als mannen, actief participeert zowel in de dominante als in de submissieve rol.

Gebruikelijk seksueel gedrag en parafilieën

1. *Seksuele fantasieën* – Het hoeft geen betoog dat het menselijke seksuele gedrag in belangrijke mate opgebouwd wordt door fantasieën. Kinsey e.a. (1953) wezen erop dat mannen veel vaker dan vrouwen seksuele fantasieën koesteren. Volgens Barclay (1973) ligt de nadruk bij mannen meer op het visuele aspect van fantasieën, bij vrouwen meer op het emotionele en relationele aspect.

Crépault en Couture (1980) beschreven in hun onderzoek naar erotische fantasieën bij heteroseksuele mannen zes clusters van fantasieën:

- Fantasieën in verband met de affirmatie van seksuele potentie.
- Agressieve fantasieën.
- Masochistische fantasieën.
- Fantasieën in verband met coïtus met een moederfiguur.
- Fantasieën met exhibitionistische componenten ter bevestiging van de mannelijke seksuele identiteit.
- Fantasieën in verband met orale seks ter bevestiging van de mannelijke dominantie over vrouwen.

Person e.a. (1989) vonden tussen mannelijke en vrouwelijke universiteitsstudenten slechts weinig verschillen in seksuele ervaringen, maar des te meer in seksuele fantasieën. Ook zij komen tot het besluit dat mannen meer fantaseren maar leggen er meer dan andere auteurs de nadruk op dat mannen net als vrouwen tedere en romantische thema's in hun seksuele fantasieën opnemen. Daarnaast fantaseren mannen wel vaker over partnervariatie en dominantie, over verleiding en initiëren

van seksueel contact en ten slotte over seksuele gedragingen met een zeker gevaar of risico als bron van seksuele opwindings. Twee types van fantasieën werden bijna nooit door vrouwen maar door een belangrijke minderheid van de mannelijke onderzoeksgroep vermeld: 14% van de mannen rapporteerde te fantaseren over het dragen van kledij van het andere geslacht en 19% fantaseerde over seksueel contact met een persoon met een lichaamsgebrek. Mannen en vrouwen koesteren volgens dit onderzoek in dezelfde mate 'masochistische' fantasieën.

2. *Seksueel verlangen en overt gedrag* – Ondanks een tendens tot convergentie, kent het seksuele gedrag van mannen en vrouwen verschillen die van belang zijn voor een beter begrip van de parafilieën.

Zo lijken vrouwen veel beter dan mannen in staat te zijn de realisatie van hun seksueel verlangen uit te stellen. Zij kunnen ook beter overweg met periodes van seksuele abstinentie (Leiblum en Rosen 1988).

Het seksuele verlangen van vrouwen lijkt algemeen minder dwingend te zijn. Masturbatie is minder frequent. Zij initiëren minder vaak een vrijpartij en zijn minder gericht op strikt seksueel contact en des te meer op partnerschap en wederzijdse affectie.

Mannen hebben meestal meer seksuele partners dan vrouwen en hebben minder moeite met toevallige seksuele contacten. Wilson (1981) vond bij mannen en vrouwen van jonger dan dertig jaar een gemiddeld aantal seksuele partners van respectievelijk 17,29 en 9. Dit onderscheid valt nog meer op wanneer men op dit vlak lesbische vrouwen en homofiele mannen met elkaar vergelijkt. Hier oefenen man en vrouw immers geen invloed uit op elkaars seksuele verlangens. Bell en Weinberg (1978) vonden dat de meeste lesbische vrouwen in de loop van hun leven minder dan tien seksuele partners hebben, een cijfer dat in scherp contrast staat tot het aantal partners van mannelijke homofielen: de grote meerderheid vertelde meer dan honderd partners gekend te hebben.

Dit onderscheid in partnernaantal wordt doorgaans verklaard vanuit differentiële socialisatieprocessen en maatschappelijke factoren (Bancroft 1989). Wilson (1987) wijst echter op het mogelijke belang van biologische factoren als deelverklaring van dit onderscheid. Zo hebben vrouwen en mannen vanuit een sociobiologisch gezichtspunt een andere optimale voortplantingsstrategie. Vermits vrouwen maar één keer tegelijk zwanger kunnen worden, hebben zij belang bij een goede partnerselectie en een meer duurzame relatie. Met hun permanent beschikbare voorraad zaadcellen, halen mannen procreatievoordeel uit een groot aantal seksuele partners. Dit vereist een zekere dominantie over vrouwelijke partners en een competitie met mannelijke rivalen die de koppeling van agressie en dominantie aan seksueel gedrag in de hand werkt.

3. *Differentiële seksuele respons op erotische stimuli* – Zoals te verwachten valt, reageren mannen met een sterkere seksuele respons op visuele erotische stimuli dan vrouwen (Steinman e.a. 1981). Mannen kunnen bovendien een seksuele respons vertonen op ongebruikelijke en zelfs aberrante seksuele stimuli. Zo toonden Freund e.a. (1972) aan dat niet-pedofiele vrijwilligers zonder verleden van seksuele delicten een seksuele opwindning vertoonden bij het zien van films van meisjes van ten minste zes jaar. De fysiologische 'arousal' nam toe met de leeftijd van de kinderen en werd maximaal bij het zien van volwassen vrouwen. Recent vonden Templeman en Stinnett (1991) bij een groep van 60 mannelijke universiteitsstudenten dat niet minder dan 65% in het verleden seksueel afwijkend gedrag gesteld had, dat varieerde van seksueel contact met kinderen (5%) en ongewenst seksueel contact met vrouwen (5%) tot voyeurisme (42%), frotteurisme (35%), obscene telefoontjes (8%) en exhibitionisme (2%). Heel wat respondenten raakten seksueel opgewonden bij het zien van afbeeldingen of bij het lezen van beschrijvingen van deze seksuele activiteiten.

Ook niet specifiek seksuele stimuli kunnen een seksuele opwindning uitlokken. Dit is vaak het geval bij prepubertaire jongens (Ramsay 1943). Een voorbeeld hiervan is de paniekerectie, die volgens Money (1986) kan worden waargenomen bij jongetjes die fysiek getuchtigd of angst aangejaagd worden.

4. *De parafilie van het dagelijks leven* – Patiënten vertellen vaak in de loop van psychotherapieën parafiele belevingen of gedragingen (Meyers 1991). Het gaat dan vaak om fantasieën die de seksuele opwindning moeten mogelijk maken en/of opdrijven. Ook allerlei steelse gedragingen komen voor: vormen van autostimulatie die volledig geïntegreerd zijn in het seksuele gedrag, maar waarin de partner niet betrokken wordt of waarvan hij niets merkt. Soms worden voorwerpen met een fetisjistisch karakter onopvallend geïntroduceerd in de seksuele relatie. Het ligt voor de hand dat er een continuüm bestaat tussen deze parafilieën die zich probleemloos laten integreren in een partnergericht seksueel gedrag en de klinische parafilieën met hun exclusiviteit en hun vaak groteske encensering. Sommige auteurs wijzen niettemin ook op kwalitatieve verschillen tussen beide categorieën: McDougall (1972) wijst met betrekking tot de klinische parafilie op een verarmd fantasieleven. Stoller (1975) meent dat de voor de klinische parafilieën zo kenmerkende hostiliteit geen rol van betekenis speelt in de parafilieën van het alledaagse leven.

Uit het voorgaande moet blijken dat de mannelijke seksualiteit binnen het normale spectrum gekenmerkt is door een grotere variabiliteit. De seksuele fantasieën bevatten onmiskenbaar parafiele elementen. Sommige aspecten van het overte gedrag wijzen eveneens op een verwant-

schap met parafilieën: het aanwenden van seksueel gedrag als teken van dominantie; de voorkeur voor visuele stimuli; seksuele opwinding volgend op ongebruikelijke erotische stimuli; een seksuele begeerte met een dwingend karakter dan bij de vrouw.

De psychopathologie: de risico's van de masculiniteit

De hoger besproken ingrediënten van het normale seksuele gedrag leiden niet vanzelf tot een parafilie. Mannen mogen dan al een grotere seksuele variatiebreedte hebben, de ontwikkeling naar een parafilie houdt toch ook wel een tegengestelde evolutie in: namelijk de ontwikkeling van een fixatie aan een deelaspect van de menselijke seksualiteit en een tendens tot uitsluiten van de andere aspecten, vooral dan de coïtus met een partner. Van de variatiebreedte waarover mannen beschikken blijft in de ontwikkeling naar een parafilie maar weinig over.

1. *De 'biosociale' theorie van de parafilieën* – Vanaf zijn geboorte zal het kind geleidelijk een seksueel script (Simon en Gagnon 1986) ontwikkelen dat vrij specifiek zijn seksuele voorkeuren beschrijft en bepaalt. Deze ontwikkeling houdt verband met de individuele aanleg en met de subtiele socialisatieprocessen waaraan het kind onderworpen wordt. In deze door de sociale leertheorie sterk beïnvloede opvatting, wordt het seksuele script op dezelfde wijze verworven als de moedertaal.

Money (1986) tracht in zijn klinische theorie van de parafilieën biologische opvattingen te verzoenen met de sociale leertheorie. Mannelijke hersenen zijn extra 'kwetsbaar' omdat zij een bijkomende ontwikkelingsstap ondergaan, namelijk een cruciale prenatale impregnatie met androgenen. Flor-Henry (1987) formuleert de hypothese dat deze impregnatie resulteert in een vertraagde ontwikkeling van de linker hemisfeer met een meer uitgesproken lateralisatie en specialisatie van de beide hersenhelften als gevolg. Deze lateralisatie en specialisatie houdt het gevaar in dat stoornissen in de maturatie van de hersenen sneller tot uiting komen bij jongens dan bij meisjes. Op het vlak van het seksuele gedrag staat dit risico in verband met een onvoldoende inhibitorische inwerking van de linker hemisfeer op de neuronale circuits van de rechter hemisfeer, waar de seksuele arousal zijn zetel heeft. Money meent dat een dergelijke kwetsbaarheid de ontwikkeling van een seksueel script van meet af aan kan bemoeilijken.

Van dit seksueel script – Money heeft het over een 'lovemap' – worden de essentiële elementen reeds vastgelegd in de vroege kinderjaren. Van bijzonder belang is dat kinderen zich in die cruciale jaren zonder belemmering kunnen uitleven in het 'sexual rehearsal play'. Dit spel laat kinderen toe de eigen seksuele mogelijkheden te ervaren en een eigen seksueel script te schrijven dat dan altijd gericht zal zijn op dyadische seksuele relaties met een gelijkwaardige partner. Parafilieën treden dan

ook op daar waar het spontane seksuele spel van kinderen verstoord wordt.

Die verstoring kan op velerlei manieren gebeuren:

1. Door allerlei beperkingen, restricties, verbodsbepalingen en straffen. Op die wijze oefenen ouders en opvoeders een machtige sociale controle uit, die vooral de jongetjes met hun vroegtijdiger seksuele interesse en met hun zeer zichtbare seksuele opwinding treft.

2. Door traumatische seksuele ervaringen, zoals incest en pedofiele contacten. De klinische indruk dat heel wat mensen met parafilieën zelf als kind seksueel werden misbruikt, vindt een begin van ondersteuning in recent empirisch onderzoek (voor een overzicht zie: Finkelhor 1984 en Bolton, Morris en MacEachron 1989).

3. Pediatrische syndromen of handicaps – vooral kwalen die gemakkelijk met seksualiteit in verband worden gebracht – kunnen een verstoring invloed uitoefenen op de vorming van het seksuele script. Recent publiceerden Money en Lamacz (1989) een studie van zeven personen die in hun jeugd af te rekenen hadden met ernstige genitale en endocriene afwijkingen en op latere leeftijd een parafilie ontwikkelden.

Money neemt het bestaan aan van concrete traumatische ervaringen, die de opbouw van het seksuele script kunnen verstoren. Dat de traumatische ervaring wordt ingebouwd in het seksuele script en op die wijze als het ware gaat meewerken om de seksuele lust te bereiken, wordt door Money geïnterpreteerd als de uiteindelijke triomf over de vernedering van het trauma. Daarom is vaak in het parafiele scenario en gedrag iets van het oorspronkelijke trauma bewaard gebleven. Stoller (1975) komt vanuit een psychoanalytische benadering tot hetzelfde besluit.

Tegenover die trauma's kunnen twee posities ingenomen worden: de hypofiele en de parafiele positie.

– De hypofiele positie houdt in dat de persoon zich afkeert van elk seksueel gedrag door onverschilligheid, afschuw, angst of remmingen. Money meent dat dit de weg is die meisjes kiezen wanneer de ontwikkeling van hun 'lovemap' verstoord is.

– De parafiele positie is de uitweg van jongens: voor hen is het verlangen naar seksuele lust veel dwingender en haast onontkoombaar. De parafilie moet dan de mogelijkheid tot lustbeleving behouden nu die lust niet meer kan ervaren worden in een seksuele relatie tussen gelijkwaardige partners.

2. *De psychoanalytische opvatting: parafilie als gevolg van een verstoorde ontwikkeling van de masculiniteit* – De theorie van Money onderstelt een 'natuurlijke' evolutie naar dyadische seksuele relaties die slechts verstoord kan worden door externe gebeurtenissen en trauma's. De psychoanalyse daarentegen gaat uit van een menselijke seksualiteit die niet

bij de geboorte gegeven is, maar het resultaat is van een ontwikkeling die altijd conflictueus is, altijd getekend door de lotgevallen van het individuele bestaan.

Als gevolg van de oorspronkelijke symbiotische band met de moeder, is de primitieve identiteit van elk kind altijd 'feminien' (Greenson 1968; Stoller 1968). Het opgeven – tijdens de vroegste stadia van de separatie-individuatiefase – van de symbiotische band met de moeder, eist van de jongen een diepgaande omvorming van zijn primitieve feminiene identiteit tot de eerste aanzetten van zijn latere masculiene identiteit. Het meisje daarentegen kan haar primitieve identiteit behouden als uitgangspunt voor haar eigen versie van vrouwelijkheid. Dit proces van desidentificatie van de moeder raakt vooral verstoord als de moeder-kindverhouding geen optimaal verloop kent. Dan blijft de jongen steken in een ambivalentieconflict tussen een smachtend verlangen naar de oude eenheid met de moeder enerzijds en een angst voor versmelting en identiteitsverlies in de symbiose anderzijds. Socarides (1988) noemt dit het eigenlijke pre-oedipale kernconflict van elke parafilie.

Deze pre-oedipale constellatie ligt aan de basis van een gestoorde verwerking van de oedipale problematiek. Ten gevolge van de onvolledige separatie-individuatie kan het kind de driftaanspraken op zijn moeder moeilijk opgeven en ervaart het daarom een intense castratieangst. Hierdoor wordt een echte oplossing van het oedipale conflict – met opgeven van de moeder als object van seksuele begeerte en erkenning van de vader als wetsinstantie en bron van masculiene identificatie – bemoeilijkt. De intense castratieangst wordt bezworen door de creatie van het fantasme van de 'fallische vrouw' (Bak 1968) met behulp van het afweermechanisme van de 'loochening van het geslachtsverschil' (Freud 1927a): als de vrouw de fallus heeft, is er geen geslachtsverschil en vervalt het motief om de castratie te vrezen. De 'loochening' houdt geen afwijzing in van de realiteit van het geslachtsverschil, maar wel van haar betekenis die rechtstreeks verwijst naar het menselijk tekort: het geslachtsverschil is het onontkoombare teken dat niemand beschikt over alle attributen van de lust en dat man en vrouw voor hun seksueel verlangen op elkaar aangewezen zijn. Zo komt dit afweermechanisme op subtiële wijze tegemoet zowel aan de eisen van de realiteit van het geslachtsverschil als aan de narcistische driftaanspraken die elk verschil en elk tekort opheffen. Dit biedt de mogelijkheid tot een stabiele symptoomvorming in de vorm van parafilieën. Elk parafiel scenario maakt dan op een geritualiseerde wijze gebruik van de thema's die het kind bezighouden: de preciaire masculiniteit die gekoppeld blijft aan de primitieve identificatie met de moeder, de intense castratiedreiging en het fantasme van de 'fallische vrouw'.

Precies omwille van de centrale plaats van de castratiedreiging, zal de parafiele symptoomvorming vooral bij jongens voorkomen en ondanks

de kwetsbare masculiniteit de mogelijkheid tot seksuele lustbeleving open houden, zij het binnen het enge kader van een vaak bizar scenario.

Dan toch vrouwelijke parafilieën?

Dat parafilieën hoofdzakelijk deel uitmaken van de mannelijke seksualiteit, wordt niet door iedereen zomaar aanvaard.

Naast het feministische standpunt dat de relatieve afwezigheid van parafilieën bij vrouwen het loutere gevolg is van seksuele onderdrukking, doet vooral de opvatting de ronde dat vrouwen op meer subtiële en indirecte wijze parafiele verlangens uitageren. Zo zou het voorkomen van seksueel geweld op kinderen bij vrouwen schromelijk onderschat worden, onder andere omwille van de handige camouflage achter een waas van moederliefde (Kempe en Kempe 1978). Finkelhor (1984) houdt evenwel staande dat de beschikbare empirische onderzoeksresultaten het overwicht van mannen op dit vlak alleen maar bevestigen. Het laatste woord hierover is nog niet gezegd: het is wachten op studies die erin slagen het taboe op dit vlak te doorbreken.

Andere parafiele tendensen vinden een min of meer sociaal aanvaarde uitlaatklep: de damesmode zou een subtiel spel van onthullen en verhullen toelaten en zo tegemoetkomen aan exhibitionistische verlangens. Het valt echter sterk te betwijfelen of dergelijk gedrag gesteld wordt met het doel de seksuele lust mogelijk te maken of op te drijven, en daar gaat het om in parafilieën.

Een volstrekt andere benadering is die van de psychoanaliste Louise Kaplan. Zij gaat in haar boek 'Female Perversions' (1991) niet uit van een of andere psychopathologische definitie van seksuele perversies maar van de psychodynamische notie 'perverse strategie', die net zo goed door vrouwen als door mannen aangegrepen wordt om met innerlijke conflicten om te gaan. Zij definieert de perverse strategie als een proces dat gebruik maakt van een of ander sociaal stereotype van masculiniteit of femininiteit om de universele pre-oedipale problematiek van separatie en verlies te verhullen. Omwille van de directe verwijzing naar masculiniteit en femininiteit zullen de perversies van mannen en vrouwen noodzakelijk sterk verschillen. De stereotiepe geslachtsrol van mannen draait vooral rond seksuele prestaties, viriliteit, dominantie en competitie. Vandaar dat vooral 'seksuele' perversies – parafilieën – te verwachten zijn. Bij vrouwen maakt de perverse strategie gebruik van kenmerken die typisch en bepalend zijn voor de vrouwelijke geslachtsrol: zo bij voorbeeld de cultus van het uiterlijk en het slankheidsideaal; volgzzaamheid en betrokkenheid op anderen; verantwoordelijkheid voor het huishouden en voor consumptiegoederen. De perverse omvormingen zijn: eetstoornissen, allerlei vormen van automutilatie, extreme volgzzaamheid, kleptomanie en koopwoede. 'Seksuele' perversies zijn zeldzaam omdat seksuele prestaties

als zodanig geen dominerende rol spelen in de feminiene identiteit.

Het is moeilijk deze theorie reeds op zijn merites te beoordelen. Kaplan betwist in elk het geval niet de mannelijke predominantie op het vlak van parafilieën. De verruiming van het begrip 'perverse strategie' naar andere psychopathologische syndromen gaat evenwel ten koste van heel wat duidelijkheid en specificiteit.

Slotbedenkingen

De studie van het gebruikelijke seksuele gedrag van mannen brengt de bekende uitspraak van Freud in herinnering: 'Aan het normale seksuele doel van een gezond individu zou een of ander pervers te noemen complement niet mogen ontbreken, en deze algemeenheid is op zichzelf al voldoende om aan te tonen dat een afkeurend gebruik van de term 'perversie' ondoelmatig is. Juist op het gebied van het seksuele leven stuit men op speciale, op het moment eigenlijk onoplosbare problemen, wanneer men tussen louter variaties binnen het fysiologische spectrum en ziekelijke symptomen een scherpe grens wil trekken' (Freud 1905, Nederlandse editie 1985, p. 89).

Een voorzichtig en doordacht gebruik van de diagnostische begrippen 'seksuele perversie' of 'parafilie' lijkt dus aangewezen. Stoller (1985) realiseerde zich dat dezelfde dynamiek, die hij in de parafilie terugvond, evenzeer aanwezig is in de erotische opwindning van niet-parafiele personen. Ook de psychopathologische criteria – fixatie, exclusiviteit en zuchtigheid – geven enkel aan hoe de normaliteit evolueert naar de pathologie. Van een scherp onderscheid kan geen sprake zijn.

Daarom is het zinvol in de parafiele inclusies van het gebruikelijke seksuele gedrag meer te zien dan enkel wat storende 'programmeerfouten' van een seksueel script. Parafiele inclusies kunnen bijdragen tot de levendigheid en de creativiteit van het seksuele gedrag. Zo staan zij ten dienste van de lustwinst die elke seksuele relatie draagt en motiveert.

Hun plaats in de seksualiteit valt te vergelijken met de plaats van humor in het alledaagse bestaan. Ook humor bevat, net als de parafilie, elementen van vijandigheid, wreedheid, spot, vernedering en minachting. In het humoristische verhaal is er altijd een slachtoffer. Maar het slachtoffer ondergaat het leed niet, maar overstijgt het op de wijze die Freud beschreef in zijn artikel over de humor (1927b, Nederlandse editie 1988, p. 271): 'Het Ik weigert zich door de oorzaken uit de realiteit te laten krenken en tot lijden te laten dwingen, het houdt vol dat de trauma's van de buitenwereld het niet kunnen aangrijpen en bewijst zelfs dat het ze slechts als aanleidingen tot lustwinst ervaart.' De parafiele inclusies in de gebruikelijke seksualiteit dragen slechts bij tot de intimiteit en het partnerschap in de mate dat zij bijdragen tot de lustwinst die ook – goede? – humor oplevert. Maar humor blijft uiteraard onderge-

schikt aan de werkelijkheid waarvan ze deel uitmaakt. Zo blijven ook de parafiele inclusies ondergeschikt aan het partnerschap.

De eigenlijke parafilie laat geen humor toe en bedreigt het partnerschap. Van lustwinst is geen sprake meer. Het gaat dan om het krampachtig behoud van het restant aan lust, dat gebonden is aan vaak zeer specifieke omstandigheden en gedragingen.

Dat tussen normaliteit en pathologie een geleidelijke overgang bestaat, belet niet dat het in de parafilie wezenlijk om iets anders gaat. Hier is de instandhouding van het precaire narcistische evenwicht en de redding van het gevoel van man-zijn in het geding. Zeer terecht noemde Kohut (1971) de neiging tot seksueel perverse activiteiten één van de secundaire manifestaties van de narcistische persoonlijkheidsstoornis. Veeleer dan een geïsoleerd seksueel probleem is de parafilie de wijze waarop de narcistische persoonlijkheidsstoornis zich laat gelden in het domein van de seksualiteit.

Met dank aan dr. G. Pieters voor zijn kritische bedenkingen.

Literatuur

- Bak, R. (1968), The Phallic Woman. The Ubiquitous Fantasy in Perversions. *The Psychoanalytic Study of the Child* 23, 15-36.
- Bancroft, J. (1989), *Human Sexuality and its Problems*, Second edition. Churchill Livingstone, New York.
- Barclay, A.M. (1973), Sexual fantasies in men and women. *Medical Aspects of Sexuality* 7, 205-216.
- Bell, A.P., en M.S. Weinberg (1978), *Homosexualities. A Study of Diversity among Men and Women*. Mitchell Beazley Publishers, Londen.
- Bolton, F.G. Jr., L.A. Morris en A.E. Mac Eachron (1989), *Males at Risk. The Other Side of Child Sexual Abuse*. Sage Publications, Newbury Park, Californië.
- Breslow, N., L. Evans en J. Lamgley (1985), On the prevalence and role of females in the sadomasochistic subculture: report of an empirical study. *Archives of Sexual Behavior* 14, 303-318.
- Chalkley, A.J., en G.E. Powell (1983), The clinical description of 48 cases of sexual fetishism. *British Journal of Psychiatry* 142, 292-295.
- Crépault, C., en M. Couture (1980), Men's Erotic Fantasies. *Archives of Sexual Behavior* 9, 565-581.
- Finkelhor, D. (1984), *Child Sexual Abuse. New Theory and Research*. The Free Press, New York.
- Flor-Henry, P. (1987), Cerebral Aspects of Sexual Deviation. In: G.D. Wilson (red.), *Variant Sexuality: Research and Theory*. Croom Helm, Londen en Sidney, 49-83.
- Frenken, J. (1984), Seksuele criminaliteit; enkele feiten en achtergronden. In: J. Frenken en J. Doomen (red.), *Strafbare seksualiteit, opvattingen en aanpak van politie, justitie en hulpverlening*. Van Loghum Slaterus, Deventer, 51-82.
- Freud, S. (1905), *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie*. Gesammelte Werke 5. Nederlandse editie (1985), *Drie verhandelingen over de theorie van de seksualiteit*. Boom, Meppel/Amsterdam.

- Freud, S. (1927a), *Fetischismus*. Gesammelte Werke 14. Nederlandse editie (1988), *Fetisjisme*. Boom, Meppel/Amsterdam.
- Freud, S. (1927b), *Der Humor*. Gesammelte Werke 14. Nederlandse editie (1988), *De humor*. Boom, Meppel/Amsterdam.
- Freund, K., C.K. McKnight, R. Langevin en S. Cibiri (1972), The Female Child as a Surrogate Object. *Archives of Sexual Behavior* 2, 119-133.
- Gebsattel, V.E. von (1932), Süchtiges Verhalten im Gebiet sexueller Verirrungen. In: V.E. von Gebsattel (1954), *Prolegomena zu einer medizinischen Anthropologie*. Springer Verlag, Berlin-Göttingen-Heidelberg, 161-212.
- Greenson, R.R. (1968), Dis-identifying from Mother: its Special Importance for the Boy. *The International Journal of Psycho-Analysis* 49, 370-374.
- Grob, C.S. (1985), Single Case Study. Female Exhibitionism. *The Journal of Nervous and Mental Disease* 173, 253-256.
- Hollender, M.H., C.W. Brown en H.B. Roback (1977), Genital Exhibitionism in Women. *American Journal of Psychiatry* 134, 436-438.
- Kaplan, L.J. (1991), *Female Perversions: the Temptations of Emma Bovary*. Doubleday, New York.
- Kempe, R.S., en C.H. Kempe (1979), *Child Abuse*. Open Books, Londen.
- Kinsey, A.C., W.B. Pomeroy, C.E. Martin en P.H. Gebhard (1953), *Sexual Behavior in the Human Female*. W.B. Saunders, Philadelphia.
- Kohut, H. (1971), *The Analysis of the Self*. International Universities Press, New York.
- Leiblum, S.R., en R.C. Rosen (1988), Introduction: Changing Perspectives on Sexual Desire. In: S.R. Leiblum en R.C. Rosen (red.), *Sexual Desire Disorders*. The Guilford Press, New York, 1-17.
- McDougall, J. (1972), Primal Scene and Sexual Perversion. *International Journal of Psycho-Analysis* 53, 371-384.
- Meyers, H.C. (1991), Perversion in Fantasy and Furtive Enactments. In: G.I. Fogel en W.A. Myers (red.), *Perversions and Near-Perversions in Clinical Practice*. Yale University Press, New Haven en Londen, 93-108.
- Money, J. (1986), *Lovemaps: Clinical Concepts of Sexual/Erotic Health and Pathology, Paraphilia, and Gender Transposition in Childhood, Adolescence, and Maturity*. Irvington Publishers, New York.
- Money, J., en M. Lamacz (1989), *Vandalized Lovemaps: Paraphilic Outcome of Seven Cases in Pediatric Sexology*. Prometheus Books, Buffalo, New York.
- Person, E.P., N. Terestman, W.A. Myers, E.L. Goldberg en C. Salvadori (1989), Gender Differences in Sexual Behaviors and Fantasies in a College Population. *Journal of Sex and Marital Therapy* 15, 187-198.
- Ramsey, G.V. (1943), The Sexual Development of Boys. *American Journal of Psychology* 56, 217-234.
- Simon, W., en J.H. Gagnon (1986), Sexual Scripts: Permanence and Change. *Archives of Sexual Behavior* 15, 97-120.
- Socarides, C.W. (1988), *The Preoedipal Origin and Psychoanalytic Therapy of Sexual Perversions*. International Universities Press, Madison, Connecticut.
- Steinman, D.L., J.P. Wincze, B.A. Sakheim, D.H. Barlow en M. Mavissakalian (1981), A Comparison of Male and Female Patterns of Sexual Arousal. *Archives of Sexual Behavior* 10, 529-547.
- Stoller, R.J. (1968), *Sex and Gender*, vol. 1. Science House, New York.
- Stoller, R.J. (1975), *Perversion: The Erotic Form of Hatred*. Pantheon Books, New York.

- Stoller, R.J. (1982), Transvestitism in Women. *Archives of Sexual Behavior* 11, 99-115.
- Stoller, R.J. (1985), *Observing the Erotic Imagination*. Yale University Press, New Haven en Londen.
- Templeman, T.L., en R.D. Stinnett (1991), Patterns of Sexual Arousal and History in a 'Normal' Sample of Young Men. *Archives of Sexual Behavior* 20, 137-150.
- Visser, D. (1986), *Met genoeg minder nemen. Aspecten van sadomasochisme*. Anthos/Uitgeverij In den Toren.
- Wilson, G.D. (1981), Cross-generational stability of gender differences in sexuality. *Personality and Individual Differences* 2, 254-257.
- Wilson, G.D. (1987), An Ethological Approach to Sexual Deviation. In: G.D. Wilson (red.), *Variant Sexuality: Research and Theory*. Croom Helm, Londen en Sidney, 84-115.
- Zavitzianos, G. (1971), Fetishism and Exhibitionism in the Female and Their Relationship to Psychopathy and Kleptomania. *The International Journal of Psycho-Analysis* 52, 297-305.
- Zavitzianos, G. (1982), The Perversion of Fetishism in Women. *Psychoanalytic Quarterly* 51, 405-425.

Summary: Paraphilias: A male problem? The Meaning of Sex Differences in Paraphilias

Nearly all data concerning the sex ratio of paraphilias show a striking male predominance, suggesting that paraphilias are in some way linked to male sexual development.

In this paper we demonstrate that paraphilic elements constitute an integrative part of normal male sexual behaviour.

Two major clinical theories on the paraphilias are presented. According to Money paraphilias are generated by severe distortions of the sexual script (the so-called lovemap). Men are particularly sensitive to lovemap distortions because of a biological vulnerability and because of traumatic experiences during socialisation. The psychoanalytic theory emphasizes the specific risks of the development of the sense of masculinity and its relation to paraphilic behaviour. In contrast with these theories, some recent opinions on 'female perversions' are discussed.

Finally, some psychodynamic remarks are made on the function of paraphilic inclusions in normal sexual behaviour.

D. Van de Putte is psychiater, verbonden aan het Psychiatrisch Centrum 'Ziekeren' te Sint-Truiden en aan het Universitair Gezondheidscentrum te Leuven. Correspondentieadres: Donystraat 36, B-3300 Tienen.

Dit artikel is een herwerkte versie van een lezing gegeven op de lentevergadering van de Vereniging van Vlaamse Zenuwartsen op 24-3-1990.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 15-4-1992.